

УДК 355.5:355.413:323.285

Р. Троцький, Київ, Україна / R. Trotsky, Kyiv, Ukraine

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Анотація. У статті узагальнюються теоретичні аспекти проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності у системі МВС. На основі поглядів учених з'ясовано, що готовність до управлінської діяльності розглядається як складне, стійке особистісне утворення, що виражає прагнення фахівця, на основі наявних професійних знань, умінь, професійної спрямованості й особистісних якостей успішно вирішувати завдання з управління особовим складом і підрозділом у цілому; передбачає спеціальну організацію навчально-виховного процесу майбутніх офіцерів; застосування теоретичної моделі формування управлінських умінь; урахування значення об'єктивних та суб'єктивних чинників для такого процесу; усвідомлення майбутніми офіцерами відображення їх у системі підготовки до майбутньої діяльності. Управлінська діяльність є складним соціально-психологічним явищем з чітко вираженою домінантою волі. Кожна людина, що зайнята нею, практично постійно здійснює розумові та вольові операції аналізу, оцінювання, прогнозування, вибору, прийняття рішення, підпорядкування і виконання, команди і контролю тощо. Це створює в колективах органів державної влади особливий соціально-психологічний мікроклімат, що активно впливає на свідомість, почуття, життєві орієнтації людини і формує певний тип поведінки і діяльності.

Ключові слова: готовність, управлінська діяльність, професійна підготовка, майбутній офіцер, система МВС.

The essence of the preparedness concept for the management activity of the future officers in the mia system of Ukraine

Annotation. This article summarizes the theoretical aspects of future officers' formation to the management activity in the internal affairs system. Based on the opinion of scientists is found that the readiness management activities is considered as a complex, stable formation of personality, expressing specialist' desire, based on available professional knowledge, skills, professional orientation and personal qualities to successfully meeting of the challenges of personnel management and the department as a whole ; provides for a special organization of the educational process of future officers; application of the theoretical model of management skills; taking into account the importance of objective and subjective factors for this process; the future officers' awareness in involvement to the system of preparation for future activities.

The current stage of development of Ukrainian society is characterized by intensification of control and complication management systems, modification of management communication, qualitative changes in the definition of strategic guidelines and priority management objectives. These processes are put in the forefront not only the problem of management, but also improve the ways and methods of its implementation subjects of management. The effective training process of officers is a priority in every state. As a result level of professional readiness of officers, their management abilities and skills, special abilities in difficult situations depend largely on the success of the tasks assigned to the police. In the article is considered the management of future officers in the Ministry of Internal Affairs as a complex, stable formation of personality, expressing the desire specialist, based on available professional knowledge, professional orientation and personal qualities to successfully meet the challenges of management personnel and the unit as a whole; provides for a special organization of the educational process of future officers; application of the theoretical model of managerial skills; taking into account the importance of objective and subjective factors for this process; awareness of the future officers to involve in the system of preparation for future activities.

Key words: readiness, management activities, professional training, future officer, MIA system.

Постановка проблеми. Трансформації статусу Збройних сил України, Національної гвардії України, характер їх службово-бойових завдань, особливості і завдання офіцерів детерміновані реформаційними змінами у державі, які зумовлюють ратифікацію нових вимог у сфері військової освіти, формування фахових компетентностей, оновлення змісту, методів і форм професійної підготовки майбутніх фахівців в системі МВС України, їх готовності до управлінської діяльності. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується інтенсифікацією управління та ускладненням управлінських систем, модифікацією засобів управлінської комунікації, якісними змінами у визначенні стратегічних принципів та пріоритетних цілей управління. Зазначені процеси ставлять на перший план не лише проблему управління, але і вдосконалення шляхів та способів його здійснення суб'єктами управлінської діяльності.

В останні роки помітно зросла роль органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю, ускладнились завдання з охорони громадського порядку, зростає відповідальність за життя та здоров'я підлеглих під час виконання службових обов'язків, посилюється значення управлінських функцій командира під час дій в екстремальних умовах. Безперечно, що за цих умов найважливішими завданнями держави стає реальне вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах МВС України. Питання ефективної підготовки офіцерських кадрів у будь-якій державі є пріоритетним. Саме тому від рівня професійної готовності офіцерів, їх управлінських умінь та навичок, спеціальних здібностей у складних ситуаціях значною мірою залежить успішність виконання поставлених перед ОВС завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти формування управлінських якостей

майбутніх офіцерів висвітлені у публікаціях учених-педагогів (О. Барабанщиков, В. Звягінцев, М. Новожилов, О. Матеюк, Л. Мерзляк, М. Нецадим, О. Сафін, В. Синьов, В. Стасюк, В. Бойко, І. Грязнов, Н. Давидов, Д. Іщенко, Е. Коротков, В. Маслов, В. Пліско, Р. Санжаєва, В. Ягупов та ін.). Проблеми формування готовності майбутніх фахівців до різних видів професійної діяльності, зокрема управлінської, частково розглянуті у працях В. Барка, М. Дяченка А. Деркача А. Ліненка, Л. Кандибовича, В. Моляко, О. Мороза та ін. Водночас варто констатувати, що проблема формування готовності до управлінської діяльності майбутніх офіцерів в системі МВС України не була предметом цілісного аналізу.

Проблема формування у майбутніх офіцерів готовності до управлінської діяльності досить складна як для дослідження, так і для вироблення спільних концепцій. Її складність обумовлена багатоаспектністю проблеми, її міждисциплінарним характером, відсутністю єдиного системного підходу до її аналізу. Водночас звернення до теоретичної розробки і дослідження зазначеної проблематики в сучасних умовах розвитку системи освіти у навчальних закладах МВС і практики службово-професійної діяльності офіцерів, на нашу думку, може стати вагомим підґрунтям для трансформації системи професійної підготовки курсантів в системі МВС України.

Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності у системі МВС.

Виклад основного матеріалу. З'ясування сутності управлінської діяльності курсантів в системі МВС України уможливується на основі трактування поняття «управління».

У філософському словнику «управління» визначається як «елемент, функція організованих систем (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізація програми, цілі діяльності» [9, с. 704].

У педагогічній інтерпретації «управління» (management) – 1) галузь наукового знання, яка вивчає об'єктивні закономірності процесу управління; 2) сукупність взаємопов'язаних елементів (мети, функцій, організаційних структур управління, методів управління, кадрів управління та ін.) і підсистем управління, що взаємодіють між собою для досягнення головної мети діяльності організації; 3) свідомий і цілеспрямований процес впливу на свідомість і поведінку окремих індивідів або членів групи, колективу, організації з метою підвищення організованості та ефективності їх спільної діяльності [4].

Найчастіше управління розуміють як діяльність, що спрямовує і регулює суспільні відносини; сукупність приладів і механізмів, за допомогою яких приводять в рух машини; підрозділу

в системі установи; вид синтаксичної залежності тощо.

У довідникових джерелах є кілька визначень сутності управління. Найчастіше його розуміють як діяльність, що спрямовує і регулює суспільні відносини; сукупність приладів і механізмів, за допомогою яких приводять в рух машини; підрозділу в системі установи; вид синтаксичної залежності тощо.

У найбільш узагальненому вигляді управління — це діяльність суб'єкта, що виявляється у цілеспрямованому, організованому впливі на об'єкт управління, що здійснюється з метою приведення останнього у бажаний для суб'єкта стан.

На переконання А. Мельник, О. Смоленський, А. Васіна, Л. Гордієнко, управлінська діяльність є сукупністю вироблених історичним досвідом, науковим пізнанням і талантом людей навиків, умінь, способів, засобів доцільних вчинків і дій людини у сфері управління. Наголошуючи на тому, що вона вирізняється інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття та практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати у бажаному напрямі стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку і діяльність людей [2].

Управлінська діяльність є складним соціально-психологічним явищем з чітко вираженою домінантою волі. Кожна людина, що зайнята нею, практично постійно здійснює розумові та вольові операції аналізу, оцінювання, прогнозування, вибору, прийняття рішення, підпорядкування і виконання, команди і контролю тощо. Це створює в колективах органів державної влади особливий соціально-психологічний мікроклімат, що активно впливає на свідомість, почуття, життєві орієнтації людини і формує певний тип поведінки і діяльності.

Управлінська діяльність відрізняється двома особливостями: структурною, яка розкриває предметну й потребово-мотиваційну характеристики управлінської діяльності (потреба, мотив, мета, спосіб); операціонально-діяльнису, що відображає процесуальну сторону (активність, діяльність, дія, операція). У сукупності ці особливості забезпечують виконання фахівцем управлінської діяльності, що складається з управлінських функцій (аналізу, планування, організації, регулювання, контролю).

Відповідно в результаті опанування основних механізмів, функцій управлінської діяльності формується готовність до означеного виду діяльності.

Більшість науковців підкреслює багатоаспектність структури готовності до професійної діяльності, визначаючи її як цілісну стійку систему взаємопов'язаних, взаємозалежних, взаємозумовлених компонентів. Однак попри широке коло наукових поглядів стосовно даної проблеми (В. Барко, М. Дяченко, А. Деркач, А. Ліненко, Л. Кандибович, В. Моляко, О. Мороз та ін.)

з'ясувалося, що у визначенні змісту структурних компонентів готовності курсантів до управлінської діяльності досі не розроблено однозначного підходу.

Теоретичним підґрунтям в обґрунтуванні сутності готовності майбутніх курсантів до управлінської діяльності є науково-теоретичні праці, в яких не лише аналізується структура професійної діяльності та професійно значущі якості особистості фахівця (Н. Кузьміна, В. Сластьонін), але й виявляється природа готовності як особливого психічного стану (М. Дьяченко, Л. Кандибович) та визначаються механізми формування готовності до професійної діяльності вчителя (К. Дурай-Новакова).

У довідникових джерелах поняття «готовність» трактується, як «стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, що забезпечує ефективне виконання певних дій» [6, с. 89]; активно-діючий стан особистості, установка на певну поведінку, змобілізованість сил на виконання завдання [1].

Досліджуючи проблему готовності психологи розглядають її з позиції психології особистості та психології діяльності, орієнтуючись на виявленні характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності. Так, психологи готовність визначають, як «психічний стан особистості, сукупність переконань, поглядів, відносин, мотивів, відчуттів, вольових і інтелектуальних якостей, знань, умінь, навичок, установка на активні, доцільні, цілеспрямовані дії (М. Дьяченко, Л. Кандибович) [3, с. 18-19].

Найбільш розгорнуту структуру професійної готовності фахівця до діяльності, на нашу думку, представлено В. Сластьоніним. Основними її компонентами науковцем, визначено: психологічну готовність – сформованість певного ступеня спрямованості на професійну діяльність; практичну готовність – наявність сформованих на прогнозованому рівні професійних умінь і навичок; науково-методична готовність – передбачає володіння повним обсягом суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних для професійної діяльності; фізична готовність – відповідність стану здоров'я та фізичного розвитку вимогам професійної діяльності і професійної працездатності; психофізіологічна готовність – наявність відповідних передумов для професійної діяльності й оволодіння певною спеціальністю професійно значущих рис особистості [8].

Досліджуючи готовність майбутніх офіцерів внутрішніх справ України до службової діяльності С. Решетнік визначає її як систему професійних знань, умінь, навичок, професійних і морально-ділових якостей, які забезпечують виконання повсякденних

обов'язків бойової служби військовослужбовців внутрішніх військ під час проведення профілактичних, охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних заходів (дій) у мирний час та за надзвичайних обставин правоохоронними методами, а у мирний час та за надзвичайних обставин правоохоронними методами, а у разі загострення обстановки – й військовими методами. Основними її компонентами науковцем, визначено: мотиваційно-ціннісний (професійне покликання, професійної інтерес та інші стійкі професійні мотиви); когнітивний (спеціальні знання передбачені освітньо-професійною програмою, освітньо-кваліфікаційною характеристикою офіцера ВВ щодо службової діяльності); особистісний (розвинені якості емоційно-вольової сфери); операційно-діяльнісний (сформовані уміння та навички для службової діяльності) [7].

У дисертаційному дослідженні І. Мащук готовність визначає як особливий психічний стан, зумовлений комплексом об'єктивних та суб'єктивних чинників, який характеризується оптимальною мобілізацією всіх ресурсів організму й утворюється внаслідок розвитку сукупності особистісних якостей Під «сукупністю особистісних якостей» науковець розуміє передусім професійно-значущі якості особистості, у тому числі інтелектуальні та вольові здібності; наявність індивідуально-оптимального рівня емоційного збудження; наявність професійної спрямованості, установок, мотивів, потреб; усвідомлення цілей; наявність професійних знань, навичок та умінь [5].

Висновки. На основі аналізу положень учених-педагогів можна визначити, що готовність до управлінської діяльності майбутніх офіцерів у системі МВС розглядається нами як складне, стійке особистісне утворення, що виражає прагнення фахівця, на основі наявних професійних знань, умінь, професійної спрямованості й особистісних якостей успішно вирішувати завдання з управління особовим складом і підрозділом у цілому; передбачає спеціальну організацію навчально-виховного процесу майбутніх офіцерів; застосування теоретичної моделі формування управлінських умінь; урахування значення об'єктивних та суб'єктивних чинників для такого процесу; усвідомлення майбутніми офіцерами включеності їх у систему підготовки до майбутньої діяльності.

Перспективою подальших наукових оцінок має стати визначення компонентів готовності до управлінської діяльності майбутніх офіцерів у системі МВС, що дозволить обґрунтувати модель її формування з урахуванням сучасних досягнень педагогічної науки.

Література:

1. Бродовська В.И. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: словник / В.Й. Бродовська, І.П. Патрик, В.Я. Яблонько. – 2-е вид. – К.: Професіонал, 2005. – 224 с.
2. Державне управління: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
3. Дьяченко М.И., Кандибович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск: ВГУ им. В.И. Ленина, 1976. – 175 с.
4. Етика ділових відносин : навч. посіб. / О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О.Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця, 2011. – 310 с.
5. Машук І. О. Формування психологічної готовності учнів спеціалізованих загальноосвітніх закладів міліції до навчально-службової діяльності в системі МВС України: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19. 00. 06 [Електронний ресурс] / І. О. Машук. – 2009.
6. Психологічна енциклопедія /автор-упор. О.М. Степанов. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.
7. Решетник С.М. Професійна підготовка майбутніх офіцерів до службової діяльності у внутрішніх військах МВС України : автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Сергій Миколайович Решетник. – Київ, 2014. – 20 с.
8. Слостенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
9. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.